

RECENSIONER

Carl-Göran Ekerwald, *Nietzsche – liv och tänkesätt*, Rabén & Sjögren, 1993.

Man kan vara tacksam för att man inte är i Nietzsches kläder! Hans liv tycks ha varit mycket plågsamt, med ständiga magbesvär och hemiska migränanfall. Mot detta ordinerades han bland annat kalla lavenang varje morgon och blodiglar på huvudet. Så småningom blev han också galen. Upplysningar av detta slag kan man inhämta i Carl-Göran Ekerwalds bok om Nietzsches liv och tänkesätt. Den säger mer om Nietzsches liv än om hans tänkesätt.

Beträffande Nietzsches tänkesätt tycks Ekerwald mena att det framför allt består i en radikal skepticism av den typ som brukar förknippas med den grekiske filosofen Pyrrhon (jfr s 147–9). Detta är väl inte precis den vanliga uppfattningen om Nietzsche, och ibland verkar det också som om Ekerwald själv tar avstånd från den. Han säger t ex att Nietzsches metod helt enkelt består i framställa påståenden. "Han analyserar inte. Han påstår" (s 11). Denna "metod" kan väl knappast anses vara Pyrrhons. Pyrrhons idé var ju snarare att man borde avhålla sig från påståenden.

Ekerwald säger också att Nietz-

sche aldrig gav sig ut för att sitta inne med vare sig sanningen eller sanningar (s 12). Såvitt jag förstår är detta oförenligt med att han framställer påståenden. Ty om man påstår något, så ger man sig väl just ut för att sitta inne med en sanning. Genom att påstå något implicerar man pragmatiskt att man tror att det man påstår är sant.

Kanske var dock Nietzsche relativt ointresserad av sanningen. Hans "påståenden" skall kanske inte uppfattas som påståenden i vanlig mening. Ekerwald tycks mena att värdet i Nietzsches texter ligger i "ett slags mental bestrålning, ett slags åtföljande, ohörbar musik, som orden frammanar utan att de själva är bärare av något eminent värde. Gäller det lyrik är vi beredda att acceptera tanken. Nietzsche vädjar till oss att på samma sätt ta till oss hans 'filosofi'. Äktheten och uppriktigheten i uttrycket betyder mer än 'sanningen'" (s 90). För den som är intresserad av filosofi är detta inte särskilt uppmuntrande. (Det är kanske inte heller så uppmuntrande för den som är intresserad av lyrik?)

Varför sätter Ekerwald citations-tecken kring orden "filosofi" och "sanningen"? Kanske vill han antyda att Nietzsche egentligen inte

har någon filosofi värd namnet och att det han säger varken är sant eller falskt i någon mer kvalificerad mening. Jag vet inte. Överhuvud taget är det ofta svårt att begripa vad Ekerwald menar när han skall karakterisera Nietzsches åsikter mer ingående. Ofta får man inte veta mer än att han var *för* vissa företeelser och *mot* andra. Han var t ex för musik, Bizet, Rossini, Chopin, försokratikerna, europeisk gemenskap, kvinnoemancipation, prostitution, Emerson och mot Wagner, Sokrates, argument, metafysik, moral, religion, ansvar, viljans frihet, altruism, förståndighet, den teoretiska människan, den starka staten, den tyska nationalismen, överklassen, underklassen, affärsmän, socialister och demokrater. Jaha.

Nietzsche ansåg att "utan musik vore livet ett misstag" (s 70), men när Ekerwald närmare skall beskriva hans uppfattning om musik blir det svårare att hänga med. Ekerwald skriver: "Musiken, som ju för de flesta filosofer och i synnerhet för moderna positivister på sin höjd kan betraktas som en kulturell ljuddekor, den är för Nietzsche det icke på förhand uppställda, föreställda. Musiken *betyder* ingenting. Den är sig själv nog" (s 71).

Menar Ekerwald här att Nietzsche har en *annan* uppfattning om musik än de flesta filosofer och moderna positivister? Det kan kanske låta så, men de flesta filosofer menar väl just att musik inte be-

tyder någonting! Är det någon skillnad mellan att anse att musik är en "kulturell ljuddekor" och att den inte "betyder" någonting? I så fall vilken? Och om det är en skillnad, så är det inte längre klart att de flesta filosofer eller moderna positivister betraktar musik som en kulturell ljuddekor. Uttrycket "kulturell ljuddekor" låter i åtminstone mina öron rätt negativt, och om man skall ta fasta på detta finns det ingen anledning att tro att vare sig Nietzsche eller de flesta filosofer och moderna positivister skulle använda det om musik. Ekerwalds framställning är i alla händelser dunkel även om man bortser från talet om "det icke på förhand uppställda, föreställda".

Nietzsches mest kända verk är ju *Så talade Zarathustra* (s 195) och den grundläggande idén i detta verk är, enligt vad han själv säger i *Ecce homo*, tanken på den eviga återkomsten (s 164). Vad går denna tanke ut på? Det borde man få reda på i Ekerwalds bok, men det får man knappast. Såvitt jag kan se ägnas knappt mer än en av bokens närmare 300 sidor åt detta. I kapitlet om Zarathustra nämns den inte alls. Följande formulering citeras från en anteckningsbok: "Den nya tyngdpunkten: det likartades eviga återkomst. Den oerhörda betydelsen som vårt vetande, våra misstag, vanor, levnadssätt har för allt kommande" (s 164). Detta låter inte särskilt originellt eller spännande. Ingen skulle väl förneka att det vi tänker och gör påverkar framtiden.

Eller att likartade händelser inträffar gång på gång. Men Nietzsche menade antagligen något mer eller något annat. Vad?

Ekerwald kommenterar citatet på följande sätt: "Allt kommer tillbaka. Det förflutna är futurum. Vilken ro faller det inte över ens tänkesätt i samma stund man accepterar 'tyngdpunkten'. Då lever man redan i evigheten. Att säga ja till tillvaron blir under sådana omständigheter totalt invändningsfritt" (s 164).

Det finns knappast något belägg för detta i citatet. Var får han det ifrån? Och vad menas egentligen? Anser Nietzsche att hela världshistorien upprepas gång på gång i oändlighet på ett i detalj likartat sätt? Det är svårt att se att detta skulle göra någon som helst skillnad. Man kan undra om det ens är begripligt, ty det tycks ju innebära att varje händelse inträffar både före och efter sig själv. Är inte detta omöjligt av rent begreppsliga skäl? Eller är poängen bara att varje världshistoria åtföljs av en "likartad" (men inte identisk) världshistoria? I så fall är det förflutna inte futurum, och de olika "världshistorierna" blir ju då egentligen bara delar av en och samma oändliga världshistoria. Vad är vunnet med detta? Varför skulle det falla någon ro över ens tänkesätt om man "accepterar" detta? Hur kan det motivera ett ja till tillvaron? Man skulle önska att Ekerwald hade gjort ett försök att förklara detta, men det gör han tyvärr inte.

Flera exempel av liknande slag skulle kunna ges. Överhuvud taget är mitt intryck att Ekerwalds bok har mycket litet att erbjuda den som vill lära sig något om Nietzsches filosofi, och jag har svårt att tro att den ens kan göra någon läsare nyfiken på detta ämne. Däremot innehåller den som sagt en mängd detaljer om Nietzsches liv. Här vittnar boken om sin författares grundlighet och lärdom.

Lars Bergström

Folke Tersman: *Reflective equilibrium. An Essay in Moral Epistemology*, Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Studies in Philosophy 14, Almqvist & Wiksell International, Stockholm 1993.

I sin nyligen framlagda doktorsavhandling utvecklar Tersman en moralisk epistemologi av koherentistiskt snitt. Moraliska uppfattningar grundas genom sina relationer till andra uppfattningar och övertygelser – genom det övertygelsesammanhang som de ingår i. Det behövs ingen arkimedisk punkt; det är sammanhanget som rättfärdigar.

Avhandlingen är ett gott stycke arbete. Den är ovanligt välskriven, välgörande kortfattad, samtidigt som den innehåller flera spännande uppslag, kloka synpunkter och skarpsinniga resonemang. Den är också ett gott prov på författarens